

Γιατί νοσεί η Πόλις. Ευφροσύνη Μουρελή

Γιατί νοσεί η Πόλις;

Ευφροσύνη Μουρελή, Ψυχίατρος, ομαδική αναλύτρια, οικογενειακή θεραπεύτρια. Τεύχος 38 *metalogos-systemic-therapy-journal.eu*

Όπως λέει ο Σάββας Μιχαήλ στο βιβλίο του ANTI ΓΟΝΗ ANTI ΘΕΟΣ ANTI ΤΥΡΑΝΝΟΣ (Μιχαήλ 2020), στον Οιδίποδα του Σοφοκλή τίθεται το κατεξοχήν ελληνικό, και πολιτικό, ερώτημα: γιατί νοσεί η Πόλις; Η Νόσος είναι «επίπτωση μιας ύβρεως που διασαλεύει τη φυσική και ηθικό-κοινωνική ιστορική τάξη πραγμάτων και πυροδοτεί μια μέχρι θανάτου σύγκρουση του ανθρώπου με δυνάμεις ανεξέλεγκτες, τη Μοίρα», στην περίπτωση μας τη Φύση. Η ύβρις σήμερα είναι ότι ο άνθρωπος θεωρεί ότι η φύση υπάρχει για τη δική του ικανοποίηση, ότι είναι αντικείμενο προς χρήση.

Ο Οιδίπους τύφλωσε τα μάτια του, που δεν έβλεπαν τι έκανε, για να δει αυτό που είχε κάνει. Εμείς θα θελήσουμε να δούμε γιατί νοσεί η Πόλις ή σαν την Ιοκάστη θα προσπαθήσουμε να το κρύψουμε; Ο Habermas λέει ότι «τόση επίγνωση της μη γνώσης μας δεν υπήρξε ποτέ». Η επίγνωση της μη γνώσης μας δεν είναι ζήτημα έλλειψης πληροφόρησης, είναι κυρίως ζήτημα ψυχικής αντοχής. Σε όλα τα επίπεδα: ατομικό, ομαδικό, συλλογικό.

Ακόμη και η ορολογία που χρησιμοποιούμε προδίδει μια προσπάθεια απόκρυψης. Ο όρος Ανθρωπόκαινος, όρος γεωλογικός, είναι όρος ουδέτερος, δεν έχει συνδεθεί ακόμα με αισθήματα, φαντασίες, ιστορίες. Δηλώνει ότι η ανθρώπινη δράση συνιστά γεωλογική δύναμη παρεμβαίνουσα στο σύμπαν της ζωής του πλανήτη και αποκρύπτει τα πολύ συγκεκριμένα αίτια της περιβαλλοντικής καταστροφής. Η καταστροφή της φύσης δεν είναι εν γένει ανθρωπογενής, είναι καπιταλιστικογενής. Η πλανητική οικονομία ενώνει όλα τα είδη κάτω από την προσταγή της αγοράς και οι ακρότητές της απειλούν το σύνολο της ανθρωπότητας. Ιδιαίτερα καταστροφικός αποδεικνύεται ο σύγχρονος καπιταλισμός που εμπορευματοποιεί ό,τι ζει με τις βιοτεχνολογικές του παρεμβάσεις σε ζώα, σπόρους, κύτταρα, φυτά.

Επιστήμονες, όπως ο βιολόγος Ρομπ Γουάλας και ο γιατρός Michael Greger έχουν αναδείξει την συσχέτιση της βιομηχανικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, που αποτελεί πεδίο γιγάντιων πολυεθνικών, με τη δημιουργία των συνθηκών για το πέρασμα παθογόνων ιών από τα ζώα στους ανθρώπους, όπως έγινε με τον ιό της σημερινής πανδημίας.

Η απόκρυψη δεν σταματά εδώ αλλά συνεχίζεται. Ο όρος Ανθρωπόκαινος Εποχή συρρικνώνεται στον όρο κλιματική αλλαγή, ο οποίος με τη σειρά του συρρικνώνεται στον όρο υπερθέρμανση του πλανήτη. Αυτό που αντιμετωπίζουμε ωστόσο είναι πολύ μεγαλύτερο: εξορύξεις, αρσενικό στο νερό, ραδιενεργός ρύπανση, τερατώδη ποσά τοξικών χημικών, εξαφάνιση λιμνών, ποταμών, δασών, απλοποίηση του οικοσυστήματος με απώλεια χιλιάδων ειδών - οι Ιάπωνες σε κάποιες περιοχές επιτελούν οι ίδιοι την επικοινωνία στα φυτά χρησιμοποιώντας μπατονέτες, γιατί οι μέλισσες έχουν αφανιστεί. Επίσης, αντιμετωπίζουμε ό,τι έχει

ονομασθεί νεκρο-πολιτική, δηλαδή η άγρια εκμετάλλευση μεγάλων κοινωνικών ομάδων, θα μπορούσε να πει κανείς, ολόκληρων ηπείρων, όπως η Αφρική, γενοκτονίες, πόλεμοι. Για όποιον αντέχει να δει, βλέπει ότι όλα τα κομμάτια του συστήματος αποκαλύπτουν «την τρέλα της καπιταλιστικής μηχανής και τον παθολογικό, παραληρηματικό χαρακτήρα της ορθολογικότητάς της». Η βελτίωση των όρων ζωής που υπόσχεται ο καπιταλισμός καταστρέφει τους όρους ζωής.

Αλλά ο καπιταλισμός δεν είναι μόνο ένα οικονομικό σύστημα, ένα βάρος πάνω στην ανθρωπότητα που αρκεί να κουνήσουμε όλοι τους ώμους μας και θα πέσει, ούτε έχει ανάκτορα για να τα καταλάβουμε. Παράγει αξίες, σχέσεις, γνώσεις, παράγει ένα τρόπο ζωής. Η ζωή μας ολόκληρη είναι σε σύζευξη μαζί του.

Ο άνθρωπος, μέσα στο καπιταλισμό θεωρείται ζώο εγωιστικό προσκολλημένο στα συμφέροντα του. Ο Alain Badiou (Badiou 2015) αναρωτιέται: αν στο ερώτημα «τι σημαίνει να ζει κανείς» η απάντηση είναι η ικανοποίηση των αναγκών και η επιδίωξη των ατομικών συμφερόντων, τότε πρόκειται για μια εξαιρετικά φτωχή στην ουσία της εκδοχή της ανθρωπότητας. Θεωρεί ότι ο καπιταλισμός επιχειρεί να καταστήσει το νόημα της ανθρώπινης ζωής συμβατό με τη λογική της λειτουργίας του κεφαλαίου, να συζεύξει την ανθρώπινη ζωή σε όλες της τις διαστάσεις με τη λογική του κέρδους. Να την παγιεύσει, να την συρρικνώσει στη διάσταση του συμφέροντος. Κομμένοι και ραμμένοι στα μέτρα του, λοιπόν, και εμείς και τα παιδιά μας.

Το κέρδος προβάλλεται ως το κατεξοχήν ποθούμενο αντικείμενο, συνεχώς νομιμοποιούμενο στην κοινωνική συνείδηση, νομιμοποιώντας με τη σειρά του τον εσαεί ανταγωνισμό των παντός είδους συμφερόντων. Ο Badiou (Badiou 2015) λέει: «αυτό που με εκπλήσσει είναι η φτώχεια του καπιταλιστικού πλούτου. Και ειδικότερα, η φτώχεια της ίδιας της επιθυμίας, διότι κατά βάση πρόκειται για επιθυμία αντικειμένων και όσων επιτρέπουν την απόκτησή τους. Συνεπώς, ο καπιταλισμός είναι ένα είδος διανομής αντικειμένων που συγκροτεί την ανθρωπότητα ως εικόνα ατελείτητης παιδικής ηλικίας. Εάν λοιπόν κοιτάξουμε τον κόσμο σήμερα υπό το πρίσμα του «τι σημαίνει να ζει κανείς», δύο είναι οι προτάσεις: για τις μυριάδες αυτών που δεν έχουν τα μέσα για να ζήσουν, είναι μια αδιάκοπη πάλη για την επιβίωση, και για τους άλλους που έχουν κάποια μέσα για να ζήσουν είναι η φτωχή, παιδιάστικη ζωή της κατανάλωσης παιχνιδιών κι αντικειμένων. Εγώ λοιπόν υποστηρίζω ότι η αληθινή ζωή είναι απύουσα.»

Δραστηριότητες

1. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου σε σχέση με το περιεχόμενο και την πρόθεση της συγγραφέως.
2. Τη συγγραφέα απασχολεί έντονα και η χρήση των επιστημονικών όρων, όπως *Ανθρωπόκαινος Εποχή, κλιματική αλλαγή, υπερθέρμανση του πλανήτη* κ. ο. κ. Ποια είναι η κριτική της για αυτές τις γλωσσικές επιλογές στην επιστημονική ορολογία;
3. Να αναλύσετε συνοπτικά τον παραλληλισμό του αρχαίου μύθου του Οιδίποδα με τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως δίνεται με την αναλογία στην αρχή του κειμένου.
4. Ποιο είναι το σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα σύμφωνα με τη συγγραφέα; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 100 λέξεων, περίπου.
5. Πώς αντιλαμβάνεστε τη «*φτώχεια της ίδιας της επιθυμίας*» και τη «*φτωχή, παιδιάστικη ζωή*» ως χαρακτηριστικά της σύγχρονης ανθρωπότητας (τελευταία παράγραφος); Να αναπτύξετε τις σκέψεις σας τεκμηριώνοντας και με δικά σας παραδείγματα (150 - 200 λέξεις).
6. Παρακολουθείστε τη σκέψη της συγγραφέως. Να καταγράψετε επιγραμματικά την πορεία της από το αρχικό ερώτημα έως το συμπέρασμα στο ποίο καταλήγει στην τελευταία παράγραφο.
7. Η συγγραφέας, η Φρόσω Μουρελή, είναι ψυχίατρος. Η ψυχιατρική είναι κλάδος της ιατρικής επιστήμης που μελετά, κυρίως, τις ψυχικές ασθένειες και διαταραχές - αιτιοπαθογένεια και θεραπεία - καθώς και τις προϋποθέσεις/παραμέτρους της ψυχικής υγείας και ευεξίας. Πώς αυτή η ταυτότητα της συγγραφέως αντανakλάται στην οπτική με την οποία προσεγγίζει το θέμα της σύγχρονης περιβαλλοντικής καταστροφής;

Ερευνητική δραστηριότητα

κλιματική αλλαγή, υπερθέρμανση του πλανήτη, φαινόμενο θερμοκηπίου, ατμοσφαιρική ρύπανση:

- Πώς αντιλαμβάνεστε τους παραπάνω όρους; Να αποδώσετε το περιεχόμενό τους με δικά σας λόγια.
- Στη συνέχεια, να αναζητήσετε τους επιστημονικούς ορισμούς των παραπάνω φαινομένων σε επιστημονικά λεξικά και με τη βοήθεια του καθηγητή της Βιολογίας.
- Να διατυπώσετε την άποψη και κριτική σας για τις γλωσσικές επιλογές στον επιστημονικό ορισμό των παραπάνω φαινομένων.